

Byrån för Förenta nationernas
högkommissarie för mänskliga rättigheter

Råd om hur man följer Förenta nationernas rekommendationer om mänskliga rättigheter

En praktisk handbok för civilsamhället

Förenta nationerna
Byrån för FN:s högkommissarie för mänskliga
rättigheter

*Inofficiell och ogranskad svensk översättning på
uppdrag av Människorättscentret.
Den engelska originalpublikationen
"A Practical Guide for Civil Society -
How to Follow Up on United Nations Human
Rights Recommendations" finns på: [http://www.
ohchr.org/Documents/AboutUs/CivilSociety/
HowtoFollowUNHRRRecommendations.pdf](http://www.ohchr.org/Documents/AboutUs/CivilSociety/HowtoFollowUNHRRRecommendations.pdf).*

Layout: Anna Mattsson/ Suomi Design Oy
Tryckeri: Painomies 2014, Helsingfors

ISBN 978-952-7117-00-2 (tryckt)
ISBN 978-952-68124-6-5 (pdf)

Innehållsförteckning

1. Så här använder du handboken	4
2. Vad innebär uppföljning och varför är den viktig?	5
3. Vad bör följas upp?	6
4. Metoder och aktiviteter för uppföljning	8
4.1. Att välja vilka mekanismer man vill delta i	8
4.2. Medverkan i människorättsmekanismerna under hela deras cykler för att maximera effekterna	9
4.3. Kartläggning av rekommendationer och iakttagelser om mänskliga rättigheter	9
4.4. Prioritering och planering	10
4.5. Övervakning av genomförandet	12
4.6. Hur man kan föra saken framåt	14
4.7. Att skapa sammanslutningar och samarbeta med dem	14
4.8. Partnerskap	16
4.9. Information och medvetandegörande	18
4.10. Påverkning	20
4.11. Kompetensbyggande och kompetensstärkande	21
4.12. Införande av ett könsperspektiv i uppföljningsaktiviteterna	22
4.13. Medverkan, mångfald och möjlighet att vara med	22
4.14. Användning av rekommendationer i samband med rättsliga åtgärder och i rättegång	23
4.15. Att dela med sig av resultaten av uppföljningsaktioner och goda erfarenheter	23
4.16. Medverkan i existerande förfaranden och praktik som gäller uppföljning av mänskliga rättigheter	24
5. Människorättsmekanismernas förfaranden och praxis vid uppföljning	25
5.1. Fördragsorganen	26
5.2. Rådet för mänskliga rättigheter	28
5.3. Specialprocedurer	29
5.4. Universell periodisk granskning	34
5.5. Ett helhetsmässigt förhållningssätt	36
5.6. Repressalier	36
6. Ytterligare information	37
7. Kontakta oss	38

1. Så här använder du handboken

Den här handboken, utgiven av byrån för högkommissarien för mänskliga rättigheter (OHCHR), handlar om hur civilsamhället kan följa de rekommendationer om mänskliga rättigheter som har getts av Förenta nationernas (FN) ombud och organ för mänskliga rättigheter. De läsare som inte redan känner till huvuddragen av FN:s mekanismer för mänskliga rättigheter uppmanas att ta del av OHCHR-byråns handbok "*Handbook for Civil Society - Working with the United Nations human rights programme*" och byråns praktiska råd för civilsamhället.¹

I avsnitten 1-3 i handboken förklaras vad som avses med "uppföljning" och "genomförande" och i avsnitt 4 beskrivs metoder och aktiviteter som civilsamhällets aktörer kan använda sig av. I avsnitt 5 finns en översikt över existerande förfaranden för att följa upp FN:s mekanismer för mänskliga rättigheter samt över olika sätt för civilsamhällets aktörer att medverka.

I handboken finns också hänvisningar till verktyg för att underlätta civilsamhällets uppföljningsaktiviteter. De räknas upp i avsnitt 6.

Genom en översikt över olika metoder och aktiviteter för uppföljning, vilka kompletteras med erfarenheter från verkligheten som aktörer inom civilsamhället² och OHCHR:s fältarbetare vänligen har bidragit med, ger handboken en uppsättning alternativ som civilsamhällets aktörer kan välja mellan enligt vad de själva föredrar och har kapacitet till.

Den här handboken är främst avsedd för aktörer inom civilsamhället på nationell nivå. Den finns tillgänglig på arabiska, engelska, franska, kinesiska, ryska och spanska.

¹ Publikationerna finns på adressen <http://www.ohchr.org/EN/AboutUS/CivilSociety.aspx>.

² Att undersökningar av enskilda fall har tagits med i handboken innebär dock inte att OHCHR skulle ha gett dem sitt godkännande.

2. Vad innebär uppföljning och varför är den viktig?

Syftet med uppföljning är att se till att de beslut som har fattats av mekanismer och organ för mänskliga rättigheter genomförs för att för alla människor förverkliga alla mänskliga rättigheter och stärka respekten för och skyddet av dem.

FN:s mekanismer och organ för mänskliga rättigheter har som mål att förbättra genomförandet av de mänskliga rättigheterna i världens alla länder. Resolutionerna antagna av FN:s råd för mänskliga rättigheter (människorättsrådet), undersökningskommissionernas rapporter, fördragsorganens rekommendationer, specialprocedurer och de universella periodiska granskningarna samt de beslut som fördragsorganen fattar i enskilda fall syftar alla till att fylla luckor i skyddet och påvisa för staterna och andra aktörer hur de fullt ut kan genomföra de mänskliga rättigheterna.

Alla dessa iakttagelser, rekommendationer och beslut syftar till att åstadkomma en förändring till ett bättre liv för dem som rättigheterna tillkommer. Huvudansvaret för att genomföra en sådan förändring ligger på staten, som är skyldig att respektera, skydda och genomföra de mänskliga rättigheterna. Dock har alla i ett samhälle, från den enskilda individen till den privata sektorn, det internationella samfundet och aktörerna inom civilsamhället, en roll att spela när det gäller att förverkliga de mänskliga rättigheterna. I synnerhet civilsamhället kan spela en avgörande roll när det gäller att följa upp rekommendationer om de mänskliga rättigheterna.

3. Vad bör följas upp?

FN:s mekanismer och organ för mänskliga rättigheter har gjort talrika iakttagelser och rekommendationer om de mänskliga rättigheterna. Civilsamhället följer upp dem som är relevanta för deras mål och verksamhet. Det kan vara fråga om:

- rekommendationer utfärdade av fördragsorgan i deras slutsatser efter att ha undersökt hur en stat har genomfört en konvention om mänskliga rättigheter,
- rekommendationer som har utfärdats i en specialprocedur av rådet för mänskliga rättigheter och som kan ingå i landrapporter, tematiska rapporter och meddelanden om enskilda fall,
- rekommendationer som bygger på rådets universella periodiska granskning (Universal Periodic Review, UPR),
- resolutioner och beslut som meddelats av rådet för mänskliga rättigheter och generalförsamlingen,
- arbete som utförts av organ som biträder rådet för mänskliga rättigheter, så som rådgivande kommittén, förfarandet för överklagande, expertmekanismen för ursprungsfolks rättigheter, forum för minoritetsfrågor, forum för sociala frågor och forum för företag och mänskliga rättigheter,
- rekommendationer av undersökningskommissioner, faktautredningar och andra tillfälliga undersökningsmekanismer angående mänskliga rättigheter som har tillsatts av rådet för mänskliga rättigheter, FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter eller av FN:s generalsekreterare,
- rekommendationer som ingår i rapporter och undersökningar av FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter (t.ex. rapporter om fältverksamhet samt rapporter och studier om enskilda länder och teman utförda på uppdrag av rådet för mänskliga rättigheter),

- vädjanden i offentliga uttalanden som högkommissarien för mänskliga rättigheter eller oberoende experter på mänskliga rättigheter har riktat i till stater eller till det internationella samfundet.

Den här listan täcker inte alla de rekommendationer som staterna och civilsamhället kan följa upp. Vid sidan av FN:s mekanismer publicerar regionala och nationella mekanismer för mänskliga rättigheter även rapporter och rekommendationer i syfte att förbättra genomförandet av mänskliga rättigheter.

När man beslutar vad man ska fokusera på är det viktigt att undvika en fackindeldad eller fragmentarisk uppföljning. Fastän de olika mekanismerna för mänskliga rättigheter har sina egna sätt och metoder för uppföljningen, vilka beskrivs i avsnitt 5, kan civilsamhället bidra med ett mervärde bl.a. genom att ha ett helhetsbetonat grepp i uppföljningen.

Genom ett helhetsbetonat grepp använder man sig av flera av mekanismerna snarare än att man fokuserar på rekommendationerna angående bara en enda. Detta innefattar att man medverkar i alla skeden av verksamheten inom mekanismen. Mekanismerna för mänskliga rättigheter arbetar i cykler som enkelt uttryckt kan indelas i följande faser: insamling av information, rapportering, dialog med staten i fråga, rekommendationer och uppföljning.

Civilsamhällets uppföljningsarbete är således mer effektivt, om civilsamhället är engagerat i hela processen. Medan ett långvarigt engagemang under alla faser av mekanismerna för mänskliga rättigheter sannolikt ger bättre resultat, kan aktörerna inom civilsamhället dra nytta av resultaten och rekommendationerna från mekanismerna för mänskliga rättigheter t.o.m. utan att tidigare ha varit med.

Cykeln för mekanismerna för mänskliga rättigheter

4. Metoder och aktiviteter för uppföljning

I det här avsnittet presenteras några av de metoder och aktiviteter som civilsamhället kan tillämpa i uppföljningen samt några illustrerande exempel på tidigare verksamhet.

4.1. Att välja vilka mekanismer man vill delta i

Ett övergripande mål för alla FN-organ för mänskliga rättigheter är att de mänskliga rättigheterna ska förverkligas för var och en. I de flesta länder sker framstegen genom en samverkan av flera faktorer - allt från politisk vilja hos dem som bär ansvar, laglighetsövervakande myndigheters sätt att arbeta, civilsamhällets verksamhet, domstolarnas beslut och grad av oberoende, regionala organisationers inflytande, regeringsskiftet etc. FN:s kommissionär och mekanismerna för mänskliga rättigheter kan spela en viktig roll när det gäller att bana väg för ett genomförande av rättigheterna.

Vilken mekanism har största effekt? Ett landbesök av ett ombud med särskilt mandat? Rekommendationer som staterna tagit fram i den universella periodiska granskningen (UPR) och

politiska processer i samband med dem? Eller är det ett beslut av ett fördragsorgan efter ett enskilt klagomål? Kanske är det en kombination av allt detta och något mer? Vilket mervärde kan en mekanism för mänskliga rättigheter ge för civilsamhällsaktörens arbete som gäller en specifik tematisk fråga och/eller ett land, en region eller ett område? Hur kan ett engagemang i mekanismer för mänskliga rättigheter passa ihop med civilsamhällsaktörens prioriteringar, planer och kapacitet?

En analys av vad en mekanism kan erbjuda och en förståelse av dess iakttagelser och rekommendationer är grundläggande steg för att **1**) fatta beslut om civilsamhällsaktörens medverkan med en eller flera mekanismer **2**) utforma medverkan och **3**) inkludera medverkan i civilsamhällsaktörens strategier och verksamhetsplaner.

Rättigheter och skyldigheter enligt internationella standarder

4.2. Medverkan i människorättsmekanismerna under hela deras cykler för att maximera effekterna

Erfarenheten har visat att civilsamhällets växelverkan med mekanismerna för mänskliga rättigheter ger mer resultat om civilsamhället deltar i samtliga cykler i människorättsmekanismens arbete. När t.ex. information ges för de periodiska översikterna (UPR) om den stat som granskas, kan civilsamhället koncentrera sig på de frågor som mest gäller den, det må sedan vara fråga om kroppsbestrafning av barn eller diskriminering av etniska minoriteter. Civilsamhällets aktörer kan först inleda en dialog med sin egen regering och senare med delegationer från medlemsstater som kommer att delta i den interaktiva dialogen med UPR samt uppmuntra dem att lägga fram förslag till rekommendationer om sådant som gäller dem. Det dokument som är ett resultat av UPR kommer att avspegla dessa rekommendationer, och kan sedan användas på nationell nivå för att stärka civilsamhällets inflytande eller andra aktiviteter.

Likadana processer försiggår i samband med andra mekanismer. Det är genom att erbjuda väldokumenterad, pålitlig information om sådant som bekymrar som civilsamhället kan öka sannolikheten för att iakttagelserna och rekommendationerna är relevanta och väl riktade. Välformulerade och genomförbara rekommendationer, som tar fasta på sådana brister i skyddet av de mänskliga rättigheterna som FN:s människorättsorgan har påtalat, är av avgörande betydelse för att stärka civilsamhällets inflytande på nationell nivå.

4.3. Kartläggning av rekommendationer och iakttagelser om mänskliga rättigheter

Det finns talrika rekommendationer och iakttagelser om människorättsmekanismer, såväl tematiska som landsvisa. Att samla och gruppera dem enligt tematiska eller geografiska områden av intresse kan vara en nyttig förberedelse för en övergripande uppföljning. En kartläggning av rekommendationer och iakttagelser kan

- göra rekommendationerna mer lättillgängliga,
- bidra till att öka medvetenheten om rekommendationerna och att sprida dem
- bidra till att skapa en mångsidig översikt av existerande rekommendationer och därmed erbjuda en grund för en övergripande uppföljningsstrategi,

- göra det lättare att prioritera när det gäller att genomföra och följa upp,
- erbjuda en grund för att göra upp en plan för uppföljning.

Följande redskap kan vara till hjälp i denna process:

Allmänt index angående mänskliga rättigheter

Det allmänna indexet för mänskliga rättigheter (Universal Human Rights index, <http://uhri.ohchr.org/>) är en elektronisk databas på nätet som innehåller rekommendationer av fördragsorganen, specialprocedurer och UPR-rekommendationer. Indexet gör det möjligt att hitta rekommendationerna med flera sökkategorier: stat, rättighet, organ, den person det handlar om, tidsrymd och, i fråga om UPR, den stat eller de stater som har utfärdat rekommendationen, vilken ställning den stat som granskas har, och session. Med några få klick kan man ta del av FN-organens och FN-mekanismernas bedömningar av läget när det gäller genomförande av mänskliga rättigheter i någon specifik situation. Det här gör att FN:s omfattande mängd information om mänskliga rättigheter är mer transparent och tillgänglig.

Gruppering av rekommendationer i Centralasien

I Kirgizistan stödde OHCHR:s regionala kontor för Centralasien en akademisk institution för att utarbeta ett kompendium med en samling av FN-rekommendationer om människorättsmekanismer utifrån en indelning av rättigheterna, inklusive rekommendationer av fördragsorgan, specialprocedurer och UPR. Detta tjänade som en grund för att planera arbetet med att genomföra rekommendationerna.³

³ Sammanställningen finns på adressen <http://www.auca.kg>.

4.4. Prioritering och planering

Civilsamhällets aktörer kan anse att vissa rekommendationer är mer relevanta än andra. Vissa rekommendationer kan handla om aktörernas tematiska eller geografiska preferenser medan andra inte gör det. Likaså kan vissa vara lätta att följa upp, medan andra kräver resurser som inte finns. Vissa rekommendationer kan vara resultatet av förberedande arbete av civilsamhället tillsammans med en människorättsmekanism. Uppföljningen av sådana rekommendationer prioriteras mer sannolikt och de integreras med civilsamhällsaktörernas strategier och arbetsplaner.

Med eller utan engagemang i tidigare skeden av arbetscykeln med människorättsmekanismer har aktörerna inom civilsamhället konstaterat att prioritering av existerande rekommendationer och iakttagelser, så att man identifierar dem som gäller de egna målsättningarna för de mänskliga rättigheterna, är ett viktigt steg när det gäller att utveckla realistiska uppföljningsplaner. Aktörerna inom civilsamhället kan använda olika kriterier för att prioritera rekommendationerna, så som:

- rekommendationer av en mekanism eller ett organ för mänskliga rättigheter som stärker civilsamhällsaktörernas rekommendationer,

- rekommendationer i linje med civilsamhällsaktörernas mål och aktiviteter som på ett realistiskt sätt kan följas upp i anslutning till deras verksamhetsplaner,
- rekommendationer och iakttagelser som innebär ett nytt framsteg i tolkningen och tillämpningen av lagstiftningen om mänskliga rättigheter,
- rekommendationer som är sådana att flera faktorer talar för att de bör genomföras (t.ex. att staten prioriterar genomförande, påtryckning och/eller stöd av det internationella samfundet, befintliga resurser),
- rekommendationer som civilsamhället kan följa upp genom att samarbeta med andra,
- rekommendationer vilkas genomförande kan mätas av civilsamhällets aktörer,
- rekommendationer som annars skulle bli obeaktade om inte civilsamhället gjorde något,
- rekommendationer som uttryckligen riktar sig till civilsamhället (t.ex. FN:s specialrapportörs rekommendationer som gäller situationen för dem som försvarar mänskliga rättigheter och som riktas till deras samfund).

Tortyr och misshandel begångna av privatpersoner i Kanada

År 2011 uppmanade Kanadas förbund för universitetskvinnor (Canadian Federation of University Women, CFUW) Kanadas regering att särskilt kriminalisera tortyr utförd av privatpersoner.

Enligt Kanadas strafflag ställs statliga aktörer till svars för tortyr. När enskilda individer blir offer för tortyr som begås av privatpersoner, t.ex. när det är fråga om familjevåld, ställs dessa privatpersoner inte till svars för tortyrbrott.

I april 2012 lämnade CFUW en skuggrapport till kommittén mot tortyr (CAT-kommittén). Medlemmar från CFUW deltog i majsessionen i Genève. "Vi hörde att kommittén försäkrade Kanadas regeringsrepresentanter att vissa former av könsbetingat våld innebär tortyr när andra än statliga aktörer är gärningsmän och

att de kan falla under konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig och förnedrande behandling eller bestraffning. Detta var ett genombrott för jämställdhet mellan könen och för att kvinnor och barn har en oåterkallelig mänsklig rätt att inte bli offer för tortyr som begås av icke-statliga aktörer. CAT-kommitténs slutsats var ett viktigt genombrott för oss och vi kunde använda oss av den i vårt arbete" kommenterade två av CFUW:s medlemmar. CFUW följde upp kommitténs slutsatser och gav ett skriftligt yttrande till kommittén för kvinnors rättigheter samt stödde Kanadas framställning till UPR som byggde på CAT-kommitténs slutsatser angående tortyr och misshandel begångna av enskilda aktörer.

Prioritering av UPR-rekommendationer angående icke-diskriminering när det gäller kön och könsidentitet

I det följande presenteras summariskt ett exempel på hur UPR-rekommendationer kan prioriteras och en preliminär verksamhetsplan utarbetas.

UPR:s rekommendation	Prioriterad	Sätt att följa upp och huvudsaklig aktivitet	Ansvarig(a) organisation(er) och resurser	Tidtabell	Indikator(er)
Rättskyddet mot diskriminering bör stärkas så att det omfattar sexuell orientering och könsidentitet som förbjudna diskrimineringsgrunder	Ja. Ett viktigt initiativ som regeringen kanske förbiser om inte civilsamhället och det internationella samfundet driver på	Påverkan. Lobbying gentemot parlamentariker. Medverkan i lagberedningen. Kampanjer	Organisationer för sexuella minoriteter tillsammans med andra civilsammanshallsaktörer. Del av pågående aktiviteter	De kommande 4 åren	Sexuell orientering och könsidentitet införs som förbjudna diskrimineringsgrunder i diskrimineringslagstiftningen
Sätt igång eller delta i allmänna informationskampanjer för att uppmuntra tolerans gentemot homosexuella, bisexuella och transsexuella personer	Ja. Se ovan.	Delta i kampanjen. Målgrupper t.ex. ungdomar, allmänheten, lagövervakande myndigheter. Miljöer: andra stadiets skolor, universitet, sportklubbar, polisskolor	Organisationer för sexuella minoriteter tillsammans med andra civilsammanshallsaktörer. Extra resurser behövs	De kommande 4 åren	Kampanjen genomförd. Befolkningsgrupperna har nåtts
Fortsätt påtala ojämlikhet mellan könen	Nej. För vagt formulerat.				
Fortsätt stärka institutioner och förebyggande politik som gäller könsrelaterade frågor och diskriminering av kvinnor	Ja. Regeringen bör uppmuntras att stärka jämställdhetsinstitutionerna med mer resurser	Uppföljning och påverkan. Bevaka vilka budgetresurser som tilldelas jämställdhetsministeriet. Bevaka vilka initiativ ministeriet tar och regeringen beaktar och genomför.	Kvinnosaksorganisationer tillsammans med andra civilsammanshallsaktörer. Genomförande som en del av pågående verksamheter. Försök finna expertis för budgetuppföljning.	De kommande 4 åren	De resurser som anvisats ministeriet ansvarigt för jämställdhetsfrågor. Av ministeriet godkända och av regeringen genomförda projekt.
Prioritera genomförande av ny lagstiftning för att i enlighet med CEDAW upphäva bestämmelser som diskriminerar kvinnor	Ja. Dags att ha en icke-diskriminerande lagstiftning!	Följ med lagstiftningen. En del av uppföljningen av slutsatserna angående CEDAW	Kvinnorganisationer tillsammans med andra aktörer inom civilsamhället. En del av pågående aktiviteter.	I nästa CEDAW-rapport	Bestämmelser som enligt CEDAW är diskriminerande har upphävts
Vidta riktade åtgärder för att överbygga löneklyftan mellan kvinnor och män	Nej, men stöds av aktörer inom civilsamhället, vilka dock inte har kapacitet att följa upp				
Utarbeta tillsammans med civilsamhället en detaljerad strategi för att avskaffa skadligt kulturellt beteende mot kvinnor och diskriminerande stereotyper	Ja. Detta har prioriterats av koalitionen och i rekommendationen ses uttryckligen en roll för civilsamhället	Medverkan i arbetet med att utveckla strategin	Kvinnorganisationer tillsammans med FN:s kvinnoorganisation	Ett år	Strategin antagen
Stärk strävandena att avskaffa barnarbete och förbättra samordningen mellan de talrika nationella institutioner som arbetar med barnens rättigheter	Nej. Hör inte till de involverade civilsammanshallsaktörernas aktiviteter				

4.5. Övervakning av genomförandet

En viktig aktivitet för civilsamhället är att övervaka att staten tar sitt ansvar för att genomföra rekommendationerna. Det kan innebära att aktörer inom civilsamhället håller sig ajour med om staten har ratificerat ett särskilt människorättsfördrag, har inbjudit ombud för särskilda förfaranden att besöka landet eller har stiftat en lag om icke-diskriminering. Det kan också innebära komplexa övervakningsprocesser, inklusive insamling och bekräftelse av stora mängder information från olika källor och ställen, analys av information i relation till indikatorerna och målsättningarna för en bestämd tidsperiod. Oberoende av hurdan övervakningen är, enkel eller komplex, är det ytterst viktigt att iakttagelserna

är noggranna och tillförlitliga. Iakttagelserna kan användas för att påverka den nationella regeringen och kan utvecklas till framställningar till människorättsmekanismerna, t.ex. i uppföljningsarbetet i UPR-rapporteringens andra eller tredje cykel, för fördragsorganens nästa rapport, och till muntliga uppdateringar till rådet för mänskliga rättigheter. OHCHR:s handbok om övervakning av mänskliga rättigheter⁴ innehåller detaljerade råd om övervakningsmetoder för att aktivt insamla, verifiera, analysera och använda information för bedömning och behandling av människorättsfrågor. Enligt denna definition sker övervakningen under en lång tid. Hela övervakningsprocessen kallas också en övervakningscykel (se nedan).

Övervakning av tillgången till information och material i vallokalerna i Hong Kong

Kina, inklusive Hong Kong, granskades i september 2012 av kommittén som övervakar rättigheterna för funktionsnedsatta (CRPD-kommittén). En grupp enskilda aktörer från organisationen Chosen Power deltog i CRPD-kommitténs 7:e och 8:e sammanträden för att berätta om hur deras regering upprätthöll deras rättigheter och använde denna erfarenhet i sitt påverkningsarbete i Hong Kong. Chosen Power är den första stöd- och självhjälpsorganisation i Asien som drivs av personer med olika utbildning, och när organisationen deltog i Genève var det första gången som psykiskt funktionsnedsatta talade inför kommittén.

Efter 7:e sessionen, där en agenda godkändes, lobbade Chosen Power för att psykiskt handikappade ska få information och material i vallokalerna och för att de ska ha rätt att bli ledsagade till röstningsbåset av en stödperson som de själva väljer. Representanter för organisationen möttes med tjänstemän från registrerings- och valkontoret i juli 2012 för att lyfta fram dessa frågor liksom även det att blinda eller synskadade

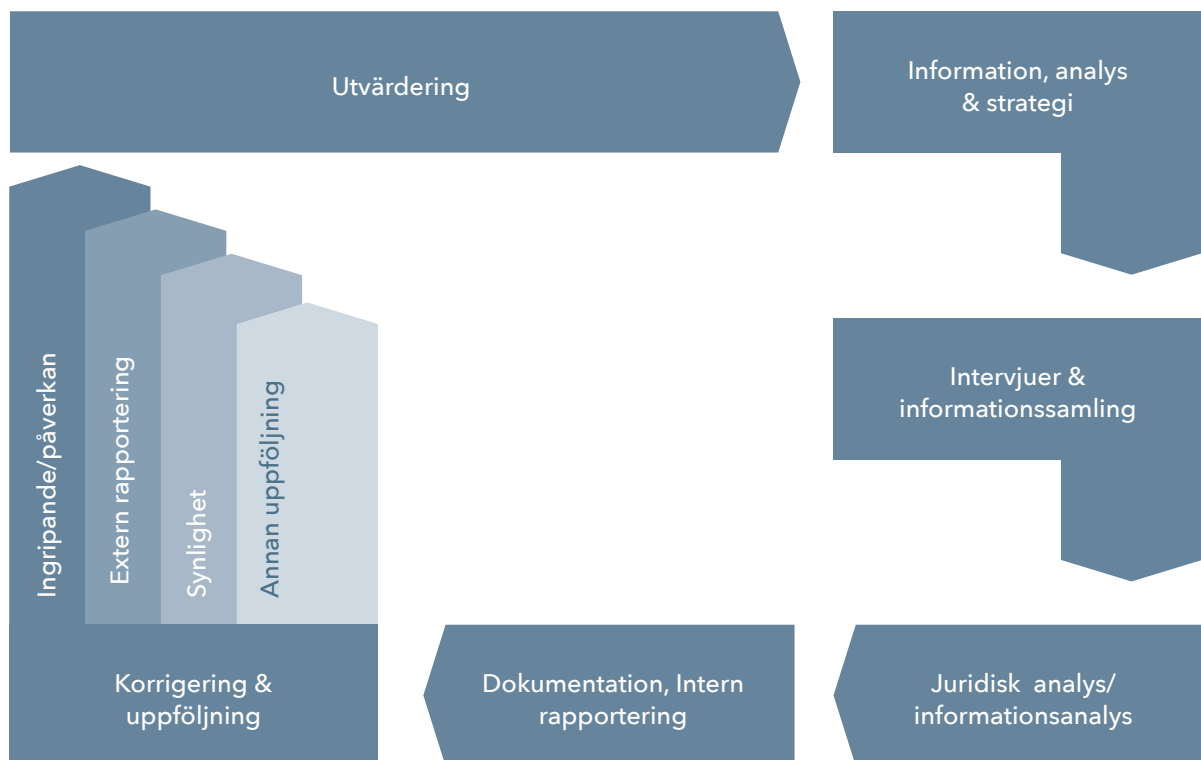
och människor som lever i institutioner inte har möjlighet att rösta och att personer som klassificerats som "mentalt oförmögna" har fråntagits sin rösträtt.

Val hölls i september 2012 och Chosen Power övervakade flera saker i valen. De märkte att det inte gick att komma in på nätsidorna för valen, att de måste vänta länge i vallokalerna för att få "lättlästa" råd om hur man röstar och att det ibland kändes som om den hjälp de fick i vallokalerna inte helt respekterade integritet och sekretess.

Ett positivt resultat av medverkan i CRPD-kommitténs granskning har varit att organisationer för funktionsnedsatta och aktörer i civilsamhället har förenat sina krafter i samarbete vilket har gjort det lättare att integrera frågor om funktionsnedsättning i civilsamhället i stort. I Hong Kong samarbetade dessa organisationer också för att göra en framställning till kommittén för mänskliga rättigheter. Där lyfte de också fram sin rätt till politisk medverkan för att öka trycket på regeringen att göra de ändringar som behövdes för en medverkan på lika villkor.

⁴ Manual on human rights monitoring (United Nations publication, HR/PT/7/Rev. 1).

Övervakningscykeln

Att använda människorättsindikatorer i kontrollen av genomförandet

Kvantitativa och kvalitativa indikatorer baserade på tillförlitliga och transparenta metoder kan användas för att övervaka hur rekommendationerna genomförs.

Indikatorer för att konstatera t.ex. om rekommendationen om att införa lagstiftning om sexuell och fortplantningshälsa har genomförts kunde vara dagen när lagstiftningen träder i kraft och lagstiftningens omfattning.

En annan rekommendation angående detta kunde vara "att fortsätta försöken att öka tillgången till säkra och förmånliga preventivmedelstjänster i hela landet".

En indikator som visar antalet kvinnor eller deras partner som använder preventivmedel ger organisationerna en möjlighet att bedöma i vilken mån genomförande har skett. Information om användningen av preventivmedel tas fram av FN:s befolkningsavdelning, som använder nationellt representativa undersökningar.

När information samlas för indikatorerna är det viktigt att använda specificerade data för att kunna spåra diskriminerande aspekter. I en icke-uttömmande lista och beroende på vad som är relevant och möjligt i sammanhanget kan indikatorerna grupperas enligt ras, färg, kön, ålder, språk, religion, politisk eller annan åsikt, nationell eller social härkomst, egendom, födsel, fysisk eller psykisk funktionsnedsättning, hälso-tillstånd (inklusive HIV/AIDS), sexuell läggning och medborgar-, politisk eller annan ställning. När relevanta indikatorer har identifierats är det nyttigt att ställa mål för att tvinga staterna att förbinda sig till rekommendationerna och genomföra dem.

Social Watch (www.socialwathc.org) och Center for Economic and Social Rights (www.cesr.org) är organisationer som har avsevärd erfarenhet av att använda indikatorer för att följa upp rekommendationer.⁵

4.6. Hur man kan föra saken framåt

När människorättsituationen i ett land har granskats av någon av FN:s människorättsmekanismer eller landet har besökts av ett ombud för ett specialförfarande kan saken föras framåt t.ex. genom att:

- medierna fäster större vikt än tidigare vid människorättsituationen,
- de statliga myndigheterna öppet behandlar vissa problem angående de mänskliga rättigheterna på central eller lokal nivå,
- det finns nya förhandlingsparter inom regeringen som är beredda till dialog med civilsamhället,
- det uppstår förnyad kraft för att vidta åtgärder för att främja de mänskliga rättigheterna,
- det visas vilja att anta lagstiftning som uppfyller människorättsstandarderna,

- det ges mera resurser att arbeta inom ett visst område, och
- det uppstår partnerskap eller sammanslutningar eller dessa stärks för granskningen.

Civilsamhällets aktörer kan spela en avgörande roll när det gäller både att föra människorättsmekanismernas aktiviteter framåt och att gripa möjligheten att främja strategier för att förbättra skyddet för de mänskliga rättigheterna.

4.7. Att skapa sammanslutningar och samarbeta med dem

Positiva resultat har ofta åstadkommit när sammanslutningar inom civilsamhället deltar i människorättsmekanismernas arbete. Exempel på det är:

- Framställningarna till människorättsmekanismerna är mer

⁵ Mera råd om indikatorer finns i handboken Human Rights Indicators - A Guide to Measurement and Implementation (FN:s publikation HR/PUB/12/5).

omfattande så att det är mer sannolikt att rekommendationerna avspeglar det som sammanslutningen prioriterar.

- Arbetet fördelas mellan medlemsorganisationer i sammanslutningen i enlighet med specialisering, resurser och erfarenhet, vilket resulterar i effektivare deltagande och uppföljning (exempelvis kommer vissa organisationer att fokusera på påverkan och upplysning, andra på att följa upp, samla in och analysera information, inklusive tekniska data, medan andra erbjuder stöd till offer för människorättskränkningar och hjälper dem att få fram sitt vittnesbörd och sin röst hörd).

- Bättre förhållanden, samarbete och solidaritet mellan aktörerna inom civilsamhället. Detta är särskilt viktigt om aktörerna eventuellt står under hot.
- Ökat inflytande och ökad trovärdighet för sammanslutningen, om den har ett enhetligt budskap och mål gentemot människorättsmekanismerna, de statliga myndigheterna och andra intressenter (t.ex. diplomatiska representationer, nationella människorättsinstitutioner).
- Små civilsamhällsaktörer får mer uppmärksamhet om deras ärenden kanaliseras via sammanslutningar.

En sammanslutning av civilsamhällsaktörer hade framgång via UPR när det gällde att förebygga tortyr i Filippinerna

En medicinsk aktionsgrupp (Medical Action Group, MAG) medverkade när en gemensam allmän rapport förbereddes för UPR om Filippinerna. Innan UPR genomfördes i maj 2012, ordnade medlemmar av sammanslutningen för civilsamhället ett informationsmöte för diplomater, riktat till ungefär 20 ambassader. I Genève ordnades möten med 16 diplomatiska representationer för att göra dem mer medvetna om sammanslutningens bekymmer. "Vi lyckades förmedla våra viktigaste bekymmer på ett tydligt och kortfattat sätt, med ett faktablad på en sida för varje ämne" berättade sammanslutningens medlemmar. "Det stora värdet av att arbeta som en sammanslutning av civilsamhällsaktörer när rapporten lades fram och av att lobba mot regeringarna i UPR-proceduren ledde till att rekommendationerna blev mer relevanta. Detta gjorde det också lättare att följa upp och att aktivare ta del när regeringen genomförde dem."

MAG och den filippinska sammanslutningen mot tortyr (United Against Torture Coalition, UATC) använder nu UPR-rekommendationerna för att stödja deras arbete med att förebygga

tortyr. "Vi använder UPR-rekommendationer i vårt övervakningsarbete och i våra aktiviteter för att göra de medicinska aspekterna på tortyr synligare, inklusive dokumentation som grundar sig på Istanbulprotokollet om rehabiliteringsprogram för tortyröverlevare och deras familjer. Effekten av UPR-rekommendationerna flerfaldigades när det gällde att utveckla kapaciteten för rörelsen mot Tortyr på Filippinerna", sammanfattade en representant för MAG.

En strategi för att i Schweiz genomföra rekommendationerna om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter

Sammanslutningen Coalition Suisse Romande sur les droits économiques, sociaux et culturels följde upp de sammanfattande observationerna om Schweiz av kommittén för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Sammanslutningen bjöd in aktörer inom civilsamhället specialiserade på olika områden att bidra med en förklaring om vad som skulle behövas för att genomföra respektive rekommendation. Alla bidrag samlades i konkreta råd som delades ut och diskuterades i rundabordsdiskussioner med regeringstjänstemän.

Fastän erfarenheten visar att arbete med sammanslutningar vanligen ger goda resultat, har tidigare verksamhet också uppdagat vissa allmänna utmaningar, så som:

- resurser och tid som krävs för samordning,
- överenskommelse om prioriteringar och roller,
- att upprätthålla sammanslutningens entusiasm och målsättning,
- att nå konsensus kan kräva kompromisser i vissa frågor.

4.8. Partnerskap

Arbete med parter när det gäller uppföljning och genomförande av mänskliga rättigheter kan ha ett strategiskt värde.

Tidigare erfarenhet har visat att medverkan i FN:s människorättsprocesser kan öppna möjligheter för nya partnerskap och samarbete bland aktörer inom civilsamhället. Om man griper tag i dessa möjligheter och gör det mesta av partnerskapen, kan resultaten flerdubblas. När man skapar partnerskap är det väsentligt att samarbetsparterna är av olika slag så att alla perspektiv beaktas.

Samarbete kan ske på många nivåer: vissa har samma mål, somliga kan ha resurser,

specialkunnande eller ett brett kontaktnätverk medan andra har en nyckelroll att bära ansvar eller kan påverka dem som har det. En kartläggning av huvudaktörerna och vad de kan bidra med, inklusive risker och hot, är en förutsättning för att kunna utveckla en strategi och definiera rollerna. Aktörer inom civilsamhället har erfarenhet av olika former av partnerskap och samarbete bl.a. med:

- samhällsaktörer på olika nivåer och olika ämnesområden allt från samhällsbaserade organisationer till nationella och internationella civilsamhällsaktörer,
- donatorer och diplomatkåren,
- medierna,
- fackföreningar och yrkesorganisationer,
- tematiska nätverk,
- statliga institutioner, inklusive parlament och relevanta utskott,
- nationella människorättsinstitutioner,
- internationella och regionala organisationer, inklusive FN:s och OHCHR:s fältorganisationer,
- akademiska institutioner, och
- människorättsmekanismer.

Kamp mot rasdiskriminering i Japan

Ett nätverk för avskaffande av rasdiskriminering (Network for the Elimination of Racial Discrimination, ERD net) inrättades år 2007 i Japan efter ett besök år 2005 av specialrapportören för nutida former av rasism, rasdiskriminering, främlingsfientlighet och liknande tolerans. Med bistånd av internationella rörelsen mot alla former av diskriminering och rasism (International Movement Against All Forms of Discrimination and Racism, IMADR) har ERD net arbetat med att i Japan genomföra internationella konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering (CERD-konventionen). ERD net presenterade en skuggrapport om Japan för kommittén för avskaffande av rasdiskriminering (CERD). I februari 2010 deltog ERD net-delegater i sessionen och ordnade ett informationsmöte för CERD-kommittén. Mellan augusti 2010 och juni 2012 höll nätverket en rad överläggningar med regeringen och ordnade workshopar för parlamentsledamöter angående CERD-kommitténs slutsatser. "Dessa aktiviteter har gjort det möjligt för oss att stärka vår förmåga att påverka på såväl FN-planet som det nationella planet. De har också stärkt våra samarbetsrelationer" sade en medlem i EDR net. "Denna erfarenhet har också hjälpt oss att identifiera medierna som ett annat område där vi vill bli mer aktiva. Det kommer säkert att vara nyttigt med mer medial uppmärksamhet om hur de internationella mekanismerna ser på människorättsituationen i Japan.

Mobilisering av samarbetsparter för att skydda och främja barnens rättigheter i Nepal

I Nepal gav Rädda Barnen utbildning om UPR åt 138 civilsammansaktörer. Organisationen un-

derstodde intressegruppernas framställningar och samordnade påverkningen på nationell och internationell nivå. Som ett resultat har slutdokumentet från UPR 34 rekommendationer om barnens rättigheter, av vilka 31 har godkänts av Nepals regering.

Rädda Barnen byggde upp sin uppföljningsstrategi kring en mobilisering av olika nationella intressegrupper, inklusive civilsamhällets nätverk, den nationella människorättskommissionen, ambassader och medier, för att öka nationellt engagemang i UPR och stärka medverkan och ansvarstagandet.

UPR hade en viktig funktion som samlade Nepals civilsammansaktörer kring en gemensam handlingsplan. En kombination av bilaterala och kollektiva påverkningssammanträden hölls på hög nivå med regeringstjänstemän och ambassader och det allmänna medvetandet ökades genom medierna, inklusive TV-intervjuer och tidningsartiklar om UPR. Att UPR kopplades till särskilda evenemang om barn, så som Barnens rättigheters dag, hade särskilt stor effekt för att påkalla mediernas uppmärksamhet.

Rädda Barnen hade i samarbete med nationella sammanslutningar för barnens rättigheter stor betydelse genom att uppmuntra den nationella människorättskommissionen (NHRC) att i sitt mandat ta med övervakning och uppföljning av UPR-rekommendationerna. NHRC har en avgörande roll när det gäller att säkra tillgång till auktoritativ och tillförlitlig information om hur genomförandet har framskridit.

Som ett resultat av samordnande uppföljningsförsök genomfördes UPR-rekommendation 108.4 delvis. Enligt den uppmanas landet att "anta länge väntad lagstiftning om barnpolitiken, inklusive en lag om barnens rättigheter, en förordning om utbildning, barnskyddspolitik och minimistandarder för vårdhem för barn." År 2012 godkändes både en nationell barnpolitik och omfattande standarder för vårdhem för barn. Regeringen godkände också ett lagförslag om barnens rättigheter.

Kartläggningsarbetet med samarbetsparterna kan presenteras visuellt. Exempelvis erfarenhet-

erna från Nepal som beskrivs ovan kunde visualiseras med följande schema.

Mobilisering i Nepal av samarbetsparter i frågor som gäller barnens rättigheter

4.9. Information och medvetandegörande

Information och upplysning om iakttagelser och rekommendationer om människorättsmekanismer är nyttiga sätt att främja genomförandet av statens människorättsförpliktelser.

I många fall görs genomförandet möjligt genom att allt fler rättighetshavare känner till och åberopar de rättigheter som tillkommer dem, eller genom att de behöriga myndigheterna känner till vilka åtgärder som förväntas av dem när det gäller att uppfylla människorättsförpliktelserna. Att över-

brygga eller minska kunskapsklyftorna genom upplysning och information om mänskliga rättigheter är effektiva sätt att främja genomförandet.

Civilsamhällets aktörer är rådgiga och kreativa när det gäller att på olika sätt sprida iakttagelser och rekommendationer om mänskliga rättigheter, allt från att översätta till lokala språk till att använda olika slags medier och kampanjer på sociala medier. I informationsplanerna bör man alltid beakta hur material och information görs tillgängliga för personer med funktionsnedsättning.

Användning av offentlighetslagen i Brasilien för att publicera rekommendationer av underkommittén mot tortyr

Under sitt första besök i Brasilien år 2011 inspekterade underkommittén mot tortyr (SPT) situationen i fråga om tortyr och misshandel i landets straffanstalter. SPT utarbetade sedan en rapport till Brasiliens regering med rekommendationer angående användningen av tortyr i landet. Enligt det fakultativa protokollet till konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (OPCAT) offentliggörs en rapport endast om regeringen så beslutar. Trots krav från civilsamhället hölls rapporten konfidentiell.

I maj 2012 antog Brasilien en lag om tillgång till offentlig information. Samma dag som lagen trädde i kraft ansökte organisationen Conectas Direitos Humanos (Conectas) hos Brasiliens regering om att SPT-rapporten skulle göras offentlig och tillgänglig. Regeringen svarade inom den utsatta tid som lagen föreskrev och publicerade rapporten och rekommendationerna, inklusive en översättning till portugisiska, på människorättsministeriets webbsida.

Conectas ansåg det nödvändigt att SPT-rapporten skulle offentliggöras på nationalspråket. Annars kunde aktörerna i civilsamhället och andra intressegrupper inte övervaka genomförandet av SPT:s rekommendationer. "Detta var också ett avgörande steg för att skapa medvetenhet om den allvarliga situationen angående tortyr i landet. Eftersom faktum att tortyr fortfarande förekommer i Brasilien är en direkt följd av bristen på effektivt förebyggande och framför allt på att de skyldiga inte ställs till svars, var offentlighetslagen ett effektivt sätt att se till att SPT:s bedömning fick publicitet och nu i stor utsträckning kan användas

av alla relevanta intresseorganisationer för att bekämpa tortyr" kommenterade Conectas.

Webbutskickning från CAT-kommitténs möte i Irland

Det irländska rådet för mänskliga rättigheter (Council for Civil Liberties, ICCL) och organisationen för en strafflagsreform (Irish Penal Reform Trust, IPRT) utarbetade 2011 en gemensam skuggrapport för Irlands första framträdande inför FN:s kommitté mot tortyr (UN Committee against Torture, CAT). Tillsammans med det internationella rådet för rehabilitering av tortyroffer (International Rehabilitation Council for Torture Victims (IRCTV) ordnade ICCL och IPRT den första direkta webbutskickningen från en CAT-session, vilken visades av flera civilsammanskapsaktörer och lagstadsorgan i Irland.

"Vi gav skuggrapporten och CAT-rekommendationerna en vid spridning och fick publicitet i alla större tidningar och i radion. I ett aktualitetsprogram under bästa tittartid användes en film från vår webbutskickning i en rapport om granskningen av Irland. Det var första gången som allmänheten i Irland såg ett av FN:s fördragsorgan i aktion" kommenterade en representant för ICCL.

Irlands möte med CAT och rekommendationerna efter det har bidragit till positiv förändring i Irland. Fängelsereformen har en högre politisk profil och en arbetsgrupp för att se över kriminalpolitiken har tillsatts.⁶ Kommittén begärde fyra särskilda rekommendationer inom 12 månader, inklusive en som gällde statens försummelse att effektivt undersöka internering av kvinnor på anstalten Magdalene Laundries. I februari 2013 publicerades en officiell rapport om statens roll i Magdalene Laundries.⁷ Efter det har staten publicerat en formell ursäkt till kvinnorna på Magdalene och en plan för gottgörelse framskrider.

⁶ Arbetsgruppen för att se över kriminalpolitiken har tillsatts av justitieministern, jämställdhetsministern och försvarsministern och består av 12 experter som företräder domstolsväsendet, polisen, övervakare av villkorligt dömda samt fängelsepersonal. Arbetsgruppen ger rekommendationer om att verka för ett principfast och hållbart bestraffningssystem med beaktande av Irlands internationella förpliktelser. För närmare information, se <http://www.justice.ie>.

⁷ Rapporten finns på <http://www.justice.ie>.

Webbutsändningar och videor

Sessionerna som hålls av rådet för mänskliga rättigheter och vid de universella periodiska granskningarna (UPR) sänds direkt på FN:s webb-TV (<http://webtv.un.org/>) och arkiveras där. Civilsamhället kan filma och webbsända fördragsorganens sessioner. En medborgarorganisationsgrupp i Genève samordnar webbutsändningen av samtliga sessioner (www.treatybodywebcast.org).

Flera videor producerade av OHCHR finns på OHCHR:s webbsida och på sociala medier.⁸

information om situationen och frågor som gäller mänskliga rättigheter och syftar till att övertala andra att agera för att förverkliga rättigheterna.

För att påverkan ska vara effektiv krävs att informationen:

- bygger på verifierade fakta
- innehåller exempel om människor från det verkliga livet
- är enkla och koncisa
- har ett lämpligt språk (innehåller en människorättsdiskussion i stället för politisk retorik; kränkande språkbruk undviks)
- förmedlas av en tillförlitlig informatör
- tydligt uppmanar till handling
- har anpassats till målgruppen
- förutser motargument

Människorättsmekanismernas iakttagelser och rekommendationer uppfyller flera av dessa drag. Civilsammansaktörerna identifierar och prioriterar iakttagelserna och rekommendationerna för att kunna påverka mer effektivt.

4.10. Påverkning

Påverkning kan definieras som kommunikation med målet att förbättra genomförandet av mänskliga rättigheter. Effektiv påverkning ger

Påverkan, upplysning och övervakning av funktionsnedsatta personers möjlighet att rösta i val i Tunisien

CRPD-kommitténs slutsatser om Tunisien år 2011 innehåller flera rekommendationer om demokratireformen i landet och syftar till att garantera att personer med funktionsnedsättning beaktas när den nya konstitutionen utformas och att de kan utöva sin rätt att rösta och delta i det offentliga livet på lika villkor med andra.

Den tunisiska organisationen för främjande av funktionsnedsatta personers rättigheter (Organisation tunisienne de défense des droits des personnes handicapées, OTDDPH), som bildades efter revolutionen, ordnade flera upplysningsmöten i olika delar av landet för att uppmuntra personer med funktionsnedsättning att delta i de kommande valen. Flera av organisationens medlemmar var officiella övervakare i valen, vilket

tillät OTDDPH att direkt övervaka verksamheten vid mer än 100 vallokaler i landet för att bedöma hur normerna för lättillgänglighet följdes och mäta hur många personer med funktionsnedsättning som deltog i valen.

Efter att ha följt valet av den nationella grundlagskommitté som hade till uppgift att utarbeta en ny konstitution för Tunisien har OTDDPH vidtagit åtgärder för att påverka grundlagskommittén för att säkerställa att bestämmelser om funktionsnedsattas rättigheter tas in i konstitutionen. Med stöd av CRPD och CRPD-kommitténs rekommendationer har OTDDPH talat vid grundlagskommitténs hearingar, kontaktat enskilda medlemmar i kommittén och utarbetat en bestämmelse som kunde tas in i grundlagen.

⁸ OHCHR på sociala medier finns på www.ohchr.org.

Aktion för ett oberoende rättsväsende i Guatemala

Specialrapportören för domares och juristers oavhängighet besökte Guatemala medan processen pågick för att välja ledamöterna i högsta domstolen. Under processen för att välja allmänna åklagaren, vilken följde efter valet av domare, och som en del av påverkningsarbetet lyfte civilsamhället i stor omfattning fram specialrapportörens rapport, särskilt när det gällde kraven på oberoende, transparens och professionellt kunnande. OHCHR:s kontor i Guatemala bidrog med en sammanfattning av tillämpliga internationella

standarder, inklusive specialrapportörens rekommendationer. Civilsamhällsaktörerna använde samlingen för att få pondus när de påverkade utnämningsskommittéerna så att de rekommenderade de bäst kvalificerade kandidaterna till tjänsten som allmän åklagare. Civilsamhällsaktörerna använde också rekommendationerna i sina offentliga ställningstaganden för att få till stånd förändringar i lagstiftningen och mer ansvar från myndigheternas sida när det gäller domstolarnas oavhängighet.

4.11. Kompetensbyggande och kompetensstärkande

Människorättsmekanismernas iakttagelser och rekommendationer kan peka på en vid skala brister i kapaciteten hos statliga myndigheter eller civilsamhällets aktörer som begränsar deras förmåga att genomföra mänskliga rättigheter. Ibland identifierar rekommendationerna inte bara brister utan de uppmanar också till bygga upp en förmåga att undanröja bristerna. I vissa fall kan civilsamhällets aktörer vara väl lämpade att undanröja eller minska bristerna och många har erfarenhet och sakkunskap när det gäller att utbilda både civilsamhällsaktörer och statliga myndigheter i frågor som gäller mänskliga rättigheter.

Rekommendationerna kan avspegla brister som civilsamhällets aktörer redan har tagit sig an genom kompetenshöjande aktiviteter. I dessa fall bekräftar rekommendationerna vikten av civilsamhällets åtgärder och dess roll i kompetensbyggandet. I andra fall kan rekommendationerna peka på brister som inte har påtalats i de existerande programmen. Civilsamhällsaktörer som arbetar med uppföljning bedömer möjligheten att lyckas genomföra ytterligare kompetensutveckling genom att:

- bedöma om civilsamhällsaktörerna är väl lämpade att erbjuda kapacitetsbyggande

aktiviteter när det gäller behövlig expertis, tillgängliga resurser och förväntad effekt; som en del av bedömningen analyseras hur nya kapacitetsbyggande aktiviteter motsvarar civilsamhällsaktörernas prioriteringar och arbetsplaner,

- bedöma berörda institutioners och organisationers behov, inklusive deras vilja att korrigera kapacitetsgap med målet att förbättra genomförandet av mänskliga rättigheter,
- analysera åtgärderna som komplement till andra kapacitetsbyggande program samt mervärdet och effekterna av nya aktiviteter och deras hållbarhet.

Erfarenheten har visat att såväl de statliga myndigheterna som civilsamhällets aktörer ofta är öppna för kapacitetsbyggande program, men detta leder inte automatiskt till önskat resultat. Motgångar kan bero på begränsad vilja till förändring, stor omsättning bland förmånstagarna, svagheter i planeringen av kompetensbyggande aktiviteter (t.ex. kortsiktighet, oklara mål, stor skillnad i kunskapsnivån hos förmånstagarna) eller en kombination av dessa faktorer. Dessa risker måste noggrant bedömas när man bygger upp kompetensbildande program och effekterna måste mätas när resultaten utvärderas.⁹

⁹ Råd om utvärdering av utbildning om mänskliga rättigheter finns i Evaluating human rights training activities (FN:s publikation HR/P/PT/1S).

Säkerhetsstyrkorna uppmärksammas på att bekämpa sexuellt våld på Elfenbenskusten och beredskap byggs upp för detta

Efter UPR-granskningen av Elfenbenskusten 2009 använde medborgarorganisationen SOS Exclusion rekommendationerna för att göra upp en handlingsplan med främsta fokus på att för polisen och militären bygga upp beredskap angående mänskliga rättigheter. "Vi organiserade två workshopar om UPR-rekommendationerna angående kvinnors rättigheter" förklarade ordföranden för organisationen. "Det var en möjlighet att bedöma läget angående genomförandet av dessa rekommendatio-

ner tillsammans med några huvudaktörer, så som ministeriet för solidaritet, familj, kvinnor och barn, justitieministeriet och organisationen UN-Women. Därefter genomfördes en kampanj för att mobilisera människorna mot sexuellt våld, vilket också var en av UPR-rekommendationerna. "Kampanjen gav oss möjlighet att föra samman civilsamhällsaktörer med samhällsaktörer, religiösa ledare, solidaritets- och justitieministerierna samt de samhällen där kampanjen genomfördes".

4.12. Införande av ett könsperspektiv i uppföljningsaktiviteterna

Följande frågor kan hjälpa att införa ett könsperspektiv när uppföljningsåtgärder prioriteras:

- Gäller de prioriterade rekommendationerna främst kvinnor och/eller män?
- Hur har könsperspektivet tagits med i den prioriterade åtgärden? Genom könsspecifika aktiviteter och/eller integrerat i verksamheten?
- Är vissa rättighetsinnehavare utsatta för multipel diskriminering? Skulle uppföljningsaktiviteter gälla deras situation?
- Syftar de planerade aktiviteterna till att stärka rättighetshavarna och motarbeta könsdiskriminering och ojämlikhet?
- Har olika slags rättighetshavare ombetts prioritera åtgärderna?

När uppföljningsåtgärder genomförs:

- Samla och rapportera information uppdelad enligt kön eller någon annan särskiljande faktor så som ålder, etnicitet, funktionsnedsättning, socio-ekonomisk status etc.
- Om könsspecifik information inte finns, notera uttryckligen denna brist i rapporteringen.

- När evenemang, utbildning och kompetensbyggande aktiviteter ordnas: se till att det finns balans mellan könen bland deltagarna och utbildarna eller resurspersonerna samt en könssensitiv omgivning (plats, tid), könssensitivt innehåll och könssensitiva metoder.
- Genomför en systematisk könsanalys.
- Arbeta med könssensitiva samarbetsparter.
- Ta med budskap om jämlikhet mellan könen och använd könssensitivt språk och könssensitiva metaforer i påverkings- och upplysningsaktiviteter.

4.13. Medverkan, mångfald och möjlighet att vara med

När uppföljningsaktiviteter planeras:

- ta med olika slags intressegrupper,
- försäkra dig om att olika perspektiv kommer till tals och reflekteras i uppföljningsaktiviteterna,
- beakta att personer med olika bakgrund, inklusive minoriteter och personer med funktionsnedsättning, kan vara med och vidta åtgärder så att dokument och resurser är tillgängliga för personer med funktionsnedsättning.

4.14. Användning av rekommendationer i samband med rättsliga åtgärder och i rättegång

Många civilsamhällsaktörer stödjer enskilda personer och grupper som kräver sina rättigheter vid domstolar eller andra rättskipningsorgan på nationell regional eller internationell nivå. Detta kan innefatta rättslig hjälp till den som överklagar, juridiska expertutlåtanden, kompetensbyggande för domare, åklagare, jurister och advokater när det gäller att tillämpa mänskliga rättigheter eller att uppmuntra såväl aktivister som domstolar att tillämpa internationell människorättslagstiftning.

Användning och uppmuntran att använda internationell människorättslagstiftning i rättsliga processer på nationell och regional nivå kan stärka människorättsjuridiken. T.ex. de tolkningar av fördragsbestämmelser som fördragsorganen gör i sina allmänna kommentarer kan belysa vad en specifik rättighet innehåller och kan beaktas av en nationell domstol när den avgör ett mål. Likaså kan en människorättsmekanisms hänvisning till en specifik rekommendation stärka rättighetsinnehavarnas yrkanden.

4.15. Att dela med sig av resultaten av uppföljningsaktioner och goda erfarenheter

Den internationella lagstiftningen om mänskliga rättigheter med tillhörande mekanismer kan uppfattas vara långt ifrån rättighetshavarnas verklighet. Hur kan rekommendationerna av de oberoende experterna i Genève påverka vanliga människors liv? Hur kan de påverka dem som har ansvar, men som kanske är omedvetna om vad ett fördragsorgan är eller vad en specialrapportör gör? Men förändringar kan ske och sker - i många fall tack vare civilsamhällets uppföljning.

Dokumentering, delning och spridning av resultat från uppföljningsaktioner inspirerar andra att engagera sig, upprepa och anpassa erfarenheterna till deras egna förhållanden och prioriteringar. Feedback om effekterna av människorättsmekanismerna uppskattas också högt av de experter som arbetar med dem.

Krav på tillgång till generiska mediciner i Kenya

I en vägledande dom av den 20 april 2012 ansåg Kenyas högsta domstol att bestämmelserna i 2008 års lag om förfalskning inte var tillämplig på generiska mediciner - och säkrade således tillgång till vård till rimligt pris. Målet hade väckts av tre personer som hade HIV. KELIN, en människorättsorganisation som i Östafrika arbetar med att skydda och främja HIV-relaterade mänskliga rättigheter, gav forskningshjälp till kärandenas ledande advokat. I målet, som hade pågått sedan 2009, ifrågasatte tolkningen av 2008 års lag om förfalskning, som hotade

import av generiska mediciner, inklusive antiretrovirala mediciner (ARV) för människor med HIV. FN:s specialrapportör för rätten till hälsa gav ett sakkunnigutlåtande till domstolen som citerades utförligt i domen.

Domaren, Lady Justice Ngugi, anförde i domen att immateriella rättigheter inte får gå före den rätt till liv, hälsa och människovärdighet som föreskrivs i Kenyas grundlag. Patenthavare kan därför inte åberopa lagen för att blockera importen av generiska mediciner, vilket kärandena hade befarat.¹⁰

¹⁰ Domen finns på adressen <http://bit.ly/L1cEu5> (tillgänglig 24 juli 2013).

Delning av resurser och praktik i processer angående mänskliga rättigheter i mål angående patientvård i Östeuropa och Centralasien

I projektet mänskliga rättigheter inom patientvården utarbetas handböcker för olika länder riktade till jurister som är intresserade av att vara ombud för patienter i mål som gäller mänskliga rättigheter. Handböckerna är praktiska och täcker både rättegång och alternativa rättsmedel, så som ombudsmän och tillståndsbefrivande medicinalmyndigheter, och i dem behandlas även patienternas och tjänsteproducenternas rättigheter och ansvar

på nationell, regional och internationell nivå, inklusive en grundlig översikt av fördragsorganens juridik och specialförfarandena.

Till projektet hör även ett kollektiv, som har ett webbforum där man delar ut material och resurser. Kollektivets verksamhet har tre huvudinriktningar: undervisning om juridik och hälsa, utbildning om mänskliga rättigheter i patientvården och medieverktyg.¹¹

4.16. Medverkan i existerande förfaranden och praktik som gäller uppföljning av mänskliga rättigheter

Förfarandena och praxis vid den uppföljning av mänskliga rättigheter som leds av människorättsmekanismerna är beroende av såväl samarbete mellan regeringar som medverkan av organisationer inom civilsamhället. Nästa del av denna handbok beskriver existerande förfaranden och praxis vid uppföljning.

¹¹ <http://health-rights.org/>

5. Människorättsmekanismernas förfaranden och praxis vid uppföljning

Till det intressantaste för människorättsmekanismerna hör och det viktigaste målet är att bedöma effekterna av människorättsrekommendationerna och att få veta vad som har hänt efter att ett visst land har granskats samt att förstå den effekt som bygger på FN:s människorättsarkitektur. Ända sedan människorättsmekanismerna skapades har det varit klart att betydelsen av mekanismerna bygger på den positiva förändring de åstadkommer. För att "finna dessa bevis" har för varje mekanism utvecklats särskilda uppföljningsförfaranden. Vissa har blivit officiella via etablerade förfaranden, så som när det gäller förfarandena vid uppföljningen av slutsatser av flera organ som övervakar fördrag. Andra är åter följdriktiga rutiner, så som vissa specialrapportörers uppföljningsrapporter över landsbesök. I andra fall kan uppföljningen vara tillfällig, så att man t.ex. inrättar en regional verkstad, där man utbyter erfarenheter om verkställigheten av människorättsrekommendationerna. Dessa metoder beskrivs närmare i de följande avsnitten.

5.1. Fördragsorganen

Förfaranden för att följa upp slutsatser

Fördragsorganen har tagit i bruk förfaranden för att bistå staterna att vidta åtgärder med anledning av rekommendationer i slutsatser eller beslut i fall som har gällt enskilda klagomål. Alla fördragsorgan kräver att staterna behandlar uppföljningen i sina periodiska rapporter om genomförandet. Kommittén mot tortyr (CAT), kommittén för avskaffande av rasdiskriminering (CERD), människorättskommittén

(HR Committee), kommittén för avskaffande av diskriminering av kvinnor (CEDAW) och kommittén mot påtvingade försvinnanden (CED) har tagit i bruk formaliserade uppföljningsförfaranden. Dessa fyra fördragsorgan kräver i sina slutsatser att staterna rapporterar tillbaka inom ett år (två år om det gäller CEDAW) om vilka åtgärder som har vidtagits avseende specifika rekommendationer eller prioriterade frågor ("priority concerns") som snabbt kan åtgärdas. Dessa kommittéer utser en rapportör eller koordinator för uppföljningen som svarar

för bedömningen av staternas uppföljningsrapporter och presenterar dem för kommittén. Vissa medlemmar i fördragsorganen har på inbjudan av den statliga myndigheten i fråga gjort besök hos den för att följa upp rapporten och verkställigheten av slutsatserna.

När människorättskommittén har tagit emot en uppföljningsrapport från en stat utarbetar specialrapportören vid varje session en rapport om framstegen, vilken innehåller en sammanfattning av statens uppföljningsrapport och information från civilsamhällsaktörer och andra källor samt en bedömning av kommittén utifrån de bedömningskriterier som kommittén har ställt på uppföljningen (se tabellen nedan). Kommittén informerar dessutom staten om det beslut som fattas angående rapporten. Om någon stat inte samarbetar i uppföljningsproceduren, eller vidtar åtgärder som kommittén anser vara otillräckliga, kan rapportören begära ett möte med en representant för staten i fråga.

» Hur kan civilsamhället medverka?

Inom ramen för uppföljningsprocessen kan civilsamhällsaktörerna lämna information när staternas rapporter och agendor övervägs på samma sätt som de kan lämna "skugg-" eller "alternativa" rapporter. I sådana fall borde framställningarna uttryckligen fokusera på de rekommendationer som lyfts fram i slutsatserna i uppföljningsprocessen och innehålla koncis information¹² om myndigheternas åtgärder och en bedömning av hur effektiva de är. Underlåtelse att vidta åtgärder som behövs för att genomföra rekommendationerna kan också nämnas. Det kan också hända att civilsamhällsaktörerna önskar kommentera statens svar. På aktörernas framställningar till uppföljningsprocessen tillämpas samma regler som när det gäller bedömning av staternas rapporter och agendor. De anses vara offentliga och publiceras på OHCHR:s webbplats men är konfidentiella, om den organisation som lämnar in dem begär det.

Människorättskommitténs bedömningskriterier för uppföljning

Svaret/åtgärden är tillfredsställande

- A Svaret till stor del tillfredsställande

Svaret/åtgärden är delvis tillfredsställande

- B1 Väsentliga åtgärder har vidtagits, men ytterligare information krävs
- B2 Förberedande åtgärder har vidtagits, men ytterligare information krävs

Svaret/åtgärden är inte tillfredsställande

- C1 Svar har erhållits, men rekommendationen genomförs inte genom åtgärden
- C2 Svar har erhållits, men det är inte relevant för rekommendationen

Inget samarbete med kommittén

- D1 Svar har inte erhållits inom utsatt tid eller specifika frågor har inte besvarats
- D2 Inget svar har erhållits efter påminnelse(r)

De vidtagna åtgärderna strider mot kommitténs rekommendationer

- E Svaret tyder på att de vidtagna åtgärderna inte är förenliga med kommitténs rekommendationer

¹² CEDAW-kommittén förutsätter att framställningarna inte överskrider 3 500 ord.

Tillämpning av CRC-kommitténs slutsatser på nationell nivå

I syfte att främja ett cykliskt förhållnings-sätt när det gäller engagemang i rapporteringsförfarandet vid kommittén för barnets rättigheter (CRC) och uppmuntra civilsamhället att så mycket som möjligt använda kommitténs rekommendationer i påverkningsarbetet har organisationen Child Rights Connect samlat ett antal fallstudier som gäller civilsamhällsaktörers och nationella människorättsinstitutioners uppföljningsaktiviteter.¹³

Medlemmar i fördragsorganen kan också delta i regionala, subregionala eller nationella workshoppar om genomförande arrangerade av civilsamhället, FN-kontor och OHCHR eller regeringar. Civilsamhället uppmuntras att medverka i dem.

Uppföljning av beslut om individuella klagomål

Människorättsorganen kan under vissa omständigheter pröva individuella klagomål eller påpekan- den.¹⁴ I detta förfarande vem som helst som påstår att hans eller hennes rättigheter enligt ett visst fördrag har blivit kränkta vända sig till ett fördragsorgan med ett klagomål mot en stat som är fördragsslutande part och har erkänt fördragsorganets behörighet att pröva individuella klagomål. Klagomålet bedöms först utifrån de formella förutsättningarna för att det ska kunna behandlas.

Uppföljningsbesök av underkommittén mot tortyr

Underkommittén till kommittén mot tortyr (SPT), som inrättades 2007 med stöd av det fakultativa protokollet till tortyrkonventionen, gör studiebesök till alla slags straffanstalter och andra ställen där människor hålls i frihetsberövade i de fördragsslutande staterna, inklusive polisstationer, fängelser och mentalvårds- och socialvårdsanstalter. Besöket i ett land avslutas med att underkommittén ger sina rekommendationer och slutsatser till staten i en konfidentiell rapport.

Om SPT-kommittén anser det lämpligt kan den föreslå ett kort uppföljningsmöte efter det egentliga besöket. I september 2010 genomförde SPT sitt första uppföljningsmöte i Paraguay i vilket även civilsamhället medverkade.

Om sådana förutsättningar finns, bedöms klagomålet utifrån fakta och fördragsorganet fattar ett beslut om det har förekommit ett fördragsbrott eller ej. Om fördragsorganet konstaterar att klaganden(a) har blivit offer för en kränkning, avkrävs staten en utredning inom vanligtvis sex månader angående vilka åtgärder som den har vidtagit för att verkställa fördragsorganets beslut. Statens svar delges sedan klaganden(a), som har möjlighet att kommentera det.

Vissa fördragsorgan, i synnerhet människorättskommittén, CAT, CERD och CEDAW har infört

¹³ <http://www.childrightsnet.org/NGOGroup/CRC/FollowUp/>

¹⁴ I juli 2013 fanns ett sådant förfarande när det gäller internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, internationella konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering, tortyrkonventionen, konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor, konventionen till skydd för alla människor mot påtvingade försvinnanden, internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter samt konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Det kommer att bli tillämpligt när det gäller internationella konventionen om skydd för rättigheterna för alla migrerande arbetare och deras familjemedlemmar samt för konventionen om barnets rättigheter, när 10 stater har gett den förklaring som avses i artikel 77 i den förstnämnda konventionen och ratificerat det fakultativa protokollet till den sistnämnda.

Bedömning av verkställigheten av beslut om mänskliga rättigheter

I oktober 2010 publicerades inom programmet Open Society Justice en rapport om verkställighet av människorättsavgöranden (From judgment to justice – Implementing international and regional human rights decisions) som handlar om utmaningarna när det gäller att genomföra beslut av vissa internationella och regionala människorättsorgan, dvs. FN:s människorättsorgan samt systemen i Afrika Europa och Amerika. I rapporten anses att det trots det som uppnåtts under de 25 senaste åren fortfarande finns hinder för alla fem system när det gäller att i praktiken genomföra

besluten. I många fall har de ledande avgörandena inte lett till några betydelsefulla reformer.

I analysen av genomförandet av fördragsorganens beslut konstateras i rapporten att "genomförandet i allmänhet har varit framgångsrikt i situationer där den politiska synligheten har varit stor och där klagomålet har riktats mot stater med en utvecklad rättsstatstradition. När genomförandet har lyckats är det ofta tack vare ett starkt civilsamhälle som har kunnat komplettera kommitténs försök till uppföljning och tillämpa annans påtryckning på hemmaplan."

förfaranden för att övervaka genomförandet av sina beslut. Förfarandena består av att en rapportör utses med uppdraget att följa upp genomförandet av besluten. Rapportörerna utses för en bestämd tid eller, när det gäller CEDAW, för att följa enskilda fall. Om statens svar angående de åtgärder som har vidtagits för att genomföra ett beslut är otillfredsställande eller inte har getts, kan rapportören överlägga med diplomatiska representanter för staten, vanligen diplomaterna vid de permanenta representationerna i Genève eller New York.

» Hur kan civilsamhället medverka?

I de fall där civilsamhällsaktörer är involverade i ett individuellt klagomål (t.ex. för att de har biträtt klaganden att göra upp ansökan) kan de lämna information om hur beslutet har genomförts.

5.2. Rådet för mänskliga rättigheter

Uppföljning av rådets arbete

I generalförsamlingens resolution 60/1951, genom vilken rådet för mänskliga rättigheter (nedan: rådet) inrättades, bestämdes att rådets arbetsmetoder måste tillåta diskussioner om uppföljning och genomförande av rekommendationerna.

Rådet följer upp de människorättsfrågor det behandlar genom att:

- Uttryckligen i sina resolutioner och beslut hänvisa till uppföljningen. Resolutionerna innehåller vanligen bestämmelser om att rådet fortsätter att handlägga ärendet. Det betyder att saken diskuteras i rådet på en kommande session.
- Hålla ordinarie och specialsessioner angående teman som återkommer på dagordningen. Detta är fallet beträffande ordinarie sessioner även om det också kan hända att specialsessioner sammankallas om samma eller liknande frågor (t.ex. specialsessionerna om människorättsituationen i Arabrepubliken Syrien 2011 och 2012).
- Ge dess mekanismer, inklusive specialförfarandena, eller biträdande organ eller OHCHR i uppdrag att vidta vissa åtgärder och rapportera tillbaka till rådet i en kommande session. Rådet kan dessutom besluta inrätta en ad hoc -mekanism, så som en undersökningskommission eller en utredning för att undersöka kränkningar av mänskliga rättigheter och lämna en rapport över iakttagelserna för att bedömas av rådet. Andra uppgifter som typiskt ges av rådet är att genomföra undersökningar eller att ordna expertmöten eller expertpaneler.

» Hur kan civilsamhället medverka?

De ovan beskrivna uppföljningsmetoderna är standardarbetsmetoder för rådet. Möjligheterna för civilsamhället att medverka är därför desamma och de innefattar en möjlighet för civilsammansaktörer att ha rådgivande ställning i ECOSOC, att lämna skriftliga och muntliga ställningstaganden och att ordna sidosamlingar. Civilsammansaktörer som inte reser till Genève för att delta i människorättskommitténs möten kan i frågor på dagordningen ge muntliga yttranden via videomeddelanden. Närmare råd finns i OHCHR:s handbok för civilsamhället "Working with the United Nations human rights programme" och i OHCHR:s praktiska handbok för civilsamhället angående rådet för mänskliga rättigheter ("Practical Guide for civil society on the Human Rights Council"¹⁵) och på OHCHR:s webbplats.¹⁶

Vid sidan av skriftliga och muntliga yttranden och parallella evenemang är det brukligt att man ber civilsamhällets aktörer delta i undersökningar samt expertmöten och expertpaneler som ordnas under ledning av rådet. Medborgarorganisationerna kan också delta i öppna, inofficiella möten som ordnas parallellt med rådet där man diskuterar om utkastet till resolutioner.

Slutligen kan nämnas att rådets resolutioner och beslut reflekterar staternas åtaganden att skydda och främja de mänskliga rättigheterna. Åter en gång kan civilsamhället kartlägga, prioritera och vidta åtgärder för att trycka på genomförandet av de människorättsåtaganden av betydelse för dem som uttrycks i rådets resolutioner och beslut.

Biträdande organ, mekanismer och mandat

Ett stort antal rekommendationer har utfärdats av rådets biträdande organ och mekanismer. De är bl.a.:

- De universella periodiska granskningarna (se avsnitt 5.4)
- Rådgivande kommittén vid rådet för mänskliga rättigheter

- Klagomålsförfarandet
- Specialprocedurer (se avsnitt 5.3)
- Socialforum
- Forum för minoritetsfrågor
- Expertmekanismen för ursprungsfolks rättigheter
- Forum för företag och mänskliga rättigheter.

Råd om hur civilsamhället kan medverka i dessa organ finns i OHCHR:s handbok för civilsamhället "Working with the United Nations human rights programme", i den praktiska handboken för civilsamhället i frågor som gäller rådet för mänskliga rättigheter ("the Practical Guide for civil society on the Human Rights Council") och i den praktiska handboken om socialforum ("the Practical Guide on the Social forum").¹⁷

5.3. Specialprocedurer

Uppföljning av landsbesök

De befullmäktigade i specialförfarandena behöver en inbjudan av regeringen för att få besöka landet. I specialförfarandena följer man de befullmäktigades ansökningar om besök genom att:

- publicera deras förfrågningar om besök i specialförfarandenas rapporter, webbplatser, offentliga evenemang och i medierna,
- genom att hålla möten med diplomatiska representanter från länderna i fråga,
- genom att i landet eller regionen avlägga arbetsbesök (t.ex. akademiska möten) som kan bana väg för en officiell inbjudan,
- genom att skriva formella påminnelser om förfrågningarna och publicera dem.

Efter ett besök tillämpas inom specialförfarandena flera olika sätt att följa upp saken. De är bl.a.:

¹⁵ Se <http://www.ohchr.org/EN/AboutUs/Pages/CivilSociety.aspx>

¹⁶ Se <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/Pages/NgoParticipation.aspx>

¹⁷ Se <http://www.ohchr.org/EN/AboutUs/Pages/CivilSociety.aspx>

1. Uppföljningsbesök. Många befullmäktigade avlägger besök för att följa upp ett tidigare landsbesök. Dessa besök innefattar en noggrann bedömning av framsteg och bakslag jämfört med iakttagelserna och rekommendationerna under det föregående besöket. Uppföljningsmöten är en god praxis, men endast ett fåtal av de årliga 40-50 landsbesöken inom specialförfarandena är uppföljningsmöten, viket beror på de begränsade resurserna.

2. Uppföljningsrapporter. Flera befullmäktigade publicerar uppföljningsrapporter som bygger på information som getts av regeringen, nationella människorättsinstitutioner och civilsamhället. Intressanta metoder för rapporter från uppföljning i landsbesök har tagits fram av en arbetsgrupp mot

påtvingade eller ofrivilliga försvinnanden samt av specialrapportören mot tortyr, specialrapportören för olagliga, summariska eller godtyckliga avrättningar, specialrapportören för mänskliga rättigheter och extrem fattigdom och specialrapportören för religions- och trosfrihet.

3. Uppföljningsevenemang. Oberoende av om initiativet tas i ett specialförfarande, av regeringarna, nationella människorättsinstitutioner, civilsamhället eller OHCHR kan nationella, regionala eller internationella uppföljningsevenemang vara nyttiga för att bedöma framstegen och dela erfarenheter och utmaningar när det gäller att genomföra rekommendationer från landsbesök. Sådana evenemang kan ha formen av rundabordsdiskussioner, expertmöten eller konferenser.

Exempel på uppföljningsmöten i vissa länder

Specialrapportören för barnhandel, barnprostitution och barnpornografi

- 2012: Guatemala (A/HRC/22/54/Add.1)

Specialrapportör om tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning

- 2102: Uruguay (A/HRC/22/53/Add.3)

Specialrapportör om samtida former av rasism, rasdiskriminering, främlingsfientlighet och beslätad intolerans

- 2011: Ungern (A/HRC/20/33/Add.1)

Specialrapportör om våld mot kvinnor, dess orsaker och konsekvenser

- 2011: Förenta staterna (A/HRC/17/26/Add.5)
- 2010: El Salvador (A/HRC/17/26/Add.2) och Algeriet (A/HRC/17/26/Add.3)

Specialrapportör om främjande och skydd av mänskliga rättigheter och grundläggande friheter i kampen mot terrorism

- 2011: Tunisien (A/HRC/16/51/Add.2)

Uppföljningsrapporter av arbetsgruppen mot påtvingade eller ofrivilliga försvinnanden

År 2010 antog arbetsgruppen mot påtvingade eller ofrivilliga försvinnanden en modell för sina uppföljningsrapporter, som består av tabeller som avspeglar arbetsgruppens rekommendationer, av en kort beskrivning av situationen när landsbesöket gjordes och av en översikt av de steg som har tagits utifrån den information som arbetsgruppen fått från källor såväl inom som utanför regeringen. Efter det har arbetsgruppen efter att ha avlagt landsbesök i Colombia, El Salvador, Guatemala, Honduras, Marocko och Nepal publicerat uppföljningsrapporter om framsteg och bakslag när det gäller påtvingade försvinnanden.

Uppföljningstabeller av specialrapportören för religions- och trosfrihet

Specialrapportören för religions- och trosfrihet sänder efter landsbesöken uppföljningsbrev för att få uppdaterad information om genomförandet av rekommendationerna på den nationella nivån. Uppföljningstabellerna för länder som besökts sedan 2005 innehåller slutsatserna och rekommendationerna från rapporten från landsbesöket samt uppföljningsinformation från relevanta FN-dokument, bl.a. från den universella periodiska granskningen, specialprocedurer och fördragsorganen.¹⁸

» Hur kan civilsamhället medverka?

- **Begäran om besök**
 - » Föreslå för de befullmäktigade att de begär att det ordnas ett besök i deras land och ge väsentlig information som motiverar ett besök.
 - » Följ begäran om besök via OHCHR:s e-postuppdateringar till civilsamhället.
 - » Påverka regeringen och andra relevanta aktörer (t.ex. parlamentariker, diplomatiska representationer) för att påminna om begäran om besök.
- **Medverka när uppföljningsbesöken förbereds och genomförs.**
- **Bidra med information till uppföljningsrapporterna.**
- **Föreslå, delta i och, om möjligt, organisera uppföljningsevenemang.**

Information om iakttagelserna om ursprungsfolkens situation i Chile och Argentina

I januari 2010 gav specialrapportören om situationen för ursprungsfolks mänskliga rättigheter och grundläggande friheter en videokonferens angående ursprungsbefolkningens rättigheter i Chile. Videokonferensen sändes samtidigt i fem städer i Chile med hjälp av civilsamhällsaktörer och OHCHR:s regionalkontor för Sydamerika. Specialrapportören förklarade i sin presentation slutsatserna och observationerna i landsrapporten.

År 2012 gjorde specialrapportören en liknande sändning i Argentina, där FN:s landsgrupp var värd för videokonferensen.

Workshop om slaveri i Mauretanien

I januari 2013 deltog specialrapportören om samtida former av slaveri i en workshop om uppföljning av genomförandet av hennes rekommendationer efter hennes landsbesök i Mauretanien. Regeringstjänstemän och civilsamhällsaktörer som deltog i workshopen utvecklade en plan för att genomföra specialrapportörens rekommendationer. OHCHR:s kontor i Mauretanien har arbetat tillsammans med civilsamhällsaktörer för att uppmuntra regeringen att formellt anta och genomföra planen.

¹⁸ Se <http://www.ohchr.org/EN/Issues/FreedomReligion/Pages/Visits.aspx>

Uppföljning av meddelanden

Alla specialförfaranden lämnar gemensamma meddelanden om rapporter till rådet för mänskliga rättigheter vid varje ordinarie session. Meddelandena publiceras tre gånger om året och innehåller korta sammanfattningar av anklagelser mot de stater eller andra som anklagelsen gäller. Meddelandena och regeringarnas svar finns tillgängliga via webblänkar. Specialförfarandena kan ta emot och granska tilläggsinformation i de fall där ett meddelande har sänts. Tilläggsinformation lämnas vanligen av samma källor som har gett den ursprungliga informationen. År 2012 tog specialförfarandena emot information om meddelanden i 21 % av fallen.

Specialförfarandena kan lämna uppföljningsmeddelanden när utvecklingen motiverar en ny åtgärd. Många uppföljningsmeddelanden bygger på tilläggsinformation som har erhållits. År 2012 var 31 % av meddelandena uppföljningsmeddelanden.

Uppföljning av meddelanden sker också under landsbesök och via diplomatiska konsultationer med representanter för staten i fråga. I några få uppmärksammade fall kan specialförfaranden publicera pressmeddelanden.

Meddelandena följs även upp genom observationer i de befullmäktigades årsrapporter. Observationerna gäller huvudsakligen trender och mönster hos människorättskränkningar i ett land under rapporteringsperioden, men även ett antal individuella fall.

Iakttagelser av specialrapportören för rätten till fredliga sammankomster och mötesfrihet

Efter att ha fått sitt mandat år 2010 har specialrapportören gett två rapporter om sina iakttagelser i vilka han upprepat sin oro för vissa människorättskränkningar, uttryckligen i regeringarnas svar på meddelandena.

Databasen upprättad av arbetsgruppen för godtyckliga frihetsberövanden

Den databas som inrättades år 2011 av arbetsgruppen för godtyckliga frihetsberövanden är ett praktiskt arbetsredskap för att söka arbetsgruppens ställningstaganden sedan 1991. Databasen underlättar kvalitativ och kvantitativ analys av ställningstagandena och kan vara till hjälp för offer för godtyckliga frihetsberövanden samt för praktiker och andra som vänder sig till arbetsgruppen med fall av påstått godtyckligt frihetsberövande.¹⁹

Uppföljning av fall som gäller påtvingade eller ofrivilliga försvinnanden

Arbetsgruppen mot påtvingade eller ofrivilliga försvinnanden försöker få till stånd en kommunikationskanal mellan respektive familjer och regeringar. All väsentlig tilläggsinformation som i ett olöst fall fås från olika källor förmedlas till regeringen i fråga. All information som ges av regeringarna i ett specifikt fall sänds vidare till informationskällorna. Staternas svar angående en försvunnen persons öde eller vistelseort förmedlas av arbetsgruppen till källan, som ombes ge sina iakttagelser eller ytterligare detaljer. Om källan inte svarar inom sex månader eller bestrider regeringens information på grunder som arbetsgruppen finner orimliga, anses fallet vara löst. Varje fall är öppet tills det har blivit utrett eller avbrutet eller beslut har fattats om att lägga ner det. Arbetsgruppen påminner årligen respektive regering om de fall som inte ännu har lösts och tre gånger om året om alla fall som förts till den efter den senaste sessionen och som kräver omedelbara åtgärder. I mån av möjlighet och på begäran förser arbetsgruppen regeringen i fråga eller källan med uppdaterad information i enskilda fall.²⁰

¹⁹ <http://www.unwgaddatabase.org/un/>

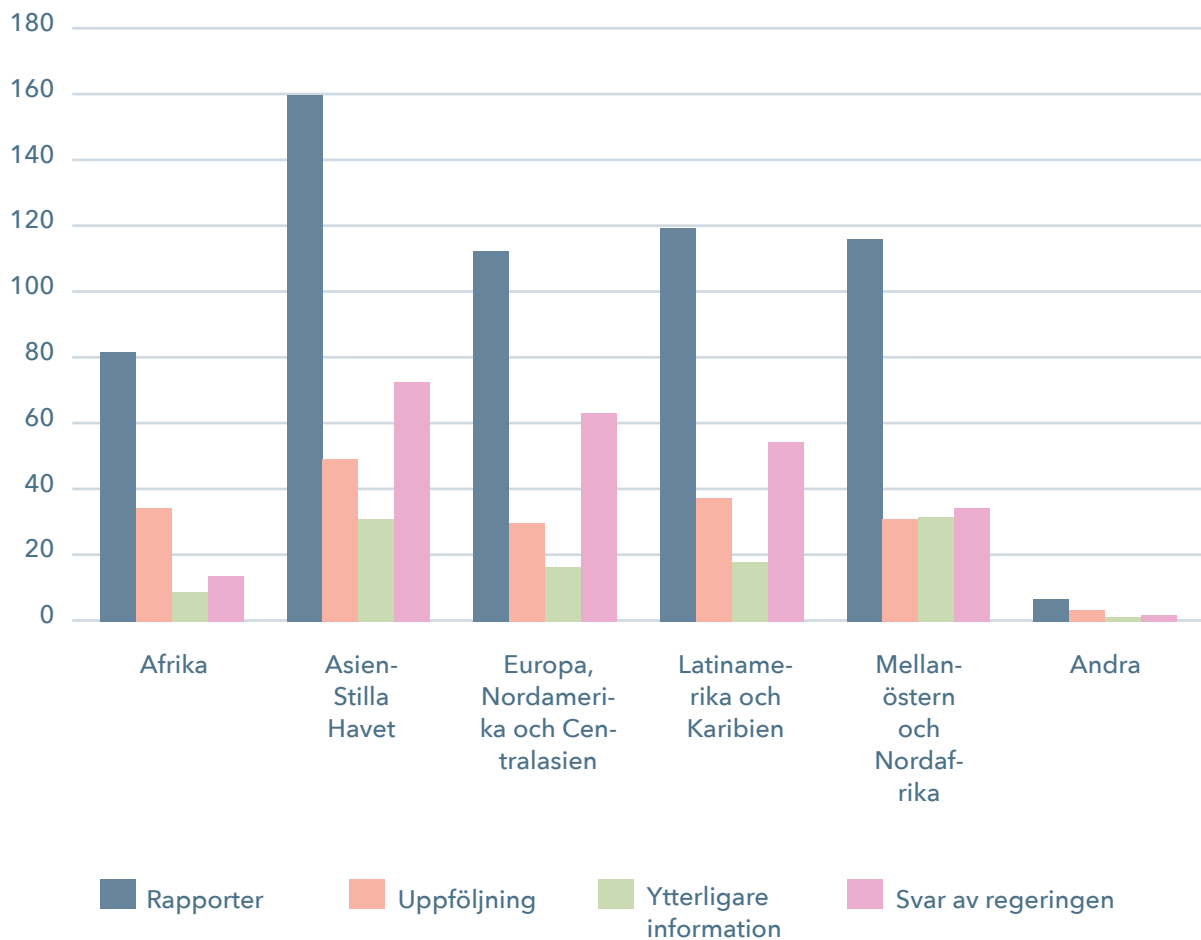
²⁰ Ytterligare detaljer om arbetsgruppens reviderade arbetsmetoder finns i dokumentet A/HRC/10/9/, bilaga 1.

» Hur kan civilsamhället medverka?

- Studera regelbundet meddelandena om rapporterna för att få veta vilka situationer och fall av intresse som är aktuella.
- Sprid rapporterna brett bland lokala, regionala, nationella och internationella nätverk för att få mer information om fallen.
- Ge uppdaterad information om positiv eller negativ utveckling angående ett tidigare meddelande.

- Granska regeringarnas svar och skicka kommentarer om dem till specialförfarandena.
- Skapa regelbunden kontakt till de befullmäktigade i specialförfarandena via deras OHCHR-stödgrupper.
- Använd e-postadressen urgent.action@ohchr.org eller den allmänna e-postadressen till den befullmäktigade inom specialförfarandet i fråga. Förteckningen över specialförfaranden finns på adressen <http://goo.gl/5qoNL>.

Rapporter och uppföljning av rapporter regionvis år 2012

Uppföljning av tematiska rapporter

I specialförfarandena är det praxis att organisera eller delta i olika sammankomster för att presentera eller diskutera de årliga tematiska rapporterna till människorättsrådet eller generalförsamlingen. Det kan vara fråga om sidoarrangemang under rådets session eller andra konferenser om det tema rapporten handlar om. Internationella temadagar kan vara tillfällen att fästa medial uppmärksamhet vid de människorättsfrågor som behandlas i de tematiska rapporterna.

Webbredskap: sammandrag angående religions- och trosfrihet samt initiativ mot tortyr

Sammandrag angående religions- och trosfrihet

År 2005 hade det gått 25 år sedan specialrapportören för religions- och trosfrihet fick sitt mandat. I samband med detta publicerades ett sammandrag om religions- och trosfrihet, med en presentation av observationerna och rekommendationerna av de fyra befullmäktigade som varit verksamma sedan 1986. Sammandraget, som är utformat som ett verktyg för påverkan, utbildning och forskning, innehåller utdrag ur de befullmäktigades rapporter från 1986 till 2011 med en uppdelning på olika ämnen.²¹

Initiativ mot tortyr

År 2013 inrättade specialrapportören mot tortyr ett nätforum, med information om uppföljningsaktiviteter, inklusive alla tematiska, lands- och granskningsrapporter, samt pressmeddelanden, intervjuer, konferenser, hearingar, kolumner och andra reportage i medierna som gäller uppföljningen av landsbesök och tematiska rapporter.²²

» Hur kan civilsamhället medverka?

- Ordna²³ eller delta i sidoevenemang om den tematiska rapporten under människorättsrådets sessioner.
- Hänvisa till observationer och rekommendationer i tematiska rapporter för att stärka civilsammansaktörernas aktivitet (t.ex. påverkan, kompetensbyggande, upplysning, övervakning).

5.4. Universell periodisk granskning

Den första cykeln av den universella periodiska granskningen slutfördes i oktober 2011, när alla FN:s medlemsstater hade genomgått granskningen. Under den andra och de följande cyklerna förväntas staterna lämna information om de åtgärder som har vidtagits för att genomföra rekommendationerna från den första granskningen liksom även om annan utveckling. Dessutom kan regelbundna uppdateringar lämnas under människorättsrådets sessioner under punkt 6 på dagordningen för UPR. Såväl staten som icke-statliga organisationer kan lämna uppdateringar i mellanrapporter och i muntliga och skriftliga yttranden.

Rapportering till människorättsrådet om genomförande av UPR i Colombia

Colombias juristkommission ger regelbundet uppdateringar till människorättsrådet under generaldebatten under punkt 6 som är reserverad för UPR. Genom dessa uppdateringar lämnar den colombianska kommissionen information om vilka framsteg Colombias regering har gjort när det gäller att genomföra UPR-rekommendationerna.

» Hur kan civilsamhället medverka?

- När information lämnas som ska tas in i sammanfattningen av civilsamhällets

²¹ <http://www.ohchr.org/EN/Issues/FreedomReligion/Pages/Standards.aspx>

²² <http://antitorture.org>

²³ Sidoevenemang kan ordnas endast av sådana icke-statliga organisationer som har rådgivande status i ECOSOC.

rapport är det viktigt att ta med en analys om hur staten har eller inte har genomfört rekommendationerna från den första cykeln.

- Civilsamhällsaktörerna kan informera de granskande staterna, i synnerhet de som formulerade rekommendationerna under den första granskningen, om deras analys av statens framgång med genomförandet.
- Icke-statliga organisationer som har konsultativ status i ECOSOC kan ge skriftliga eller muntliga yttranden till

människorättsrådet under punkt 6 på dagordningen för att ge uppdateringar om framsteg och utmaningar när det gäller staternas genomförande av UPR-rekommendationer.

Närmare anvisningar för civilsamhällets medverkan i dessa organ finns i OHCHR:s handbok för civilsamhället "Working with the United Nations human rights programme" och "The Practical Guide on the Universal Periodic Review".²⁴

Verktyg för att följa upp UPR

Den icke-statliga organisationen UPR-Info har utvecklat verktyg för att underlätta, främja och övervaka genomförandet av UPR-rekommendationer. De är i synnerhet:

- Ett uppföljningsprogram för granskning av genomförandet av rekommendationer två år efter den första cykeln (halvtidsgranskning av genomförandet) och jämförelse mellan rekommendationerna och utfästelserna under första cykeln med statens information om genomförandet dess nationella rapport för den andra UPR-cykeln.
- Studien *On the road to implementation*, med en analys av information och data som samlats i uppföljningsprogrammet genom att granska genomförandet av 3 294 av 6 542 rekommendationer som riktats till 66 länder.
- Paketet *Follow-up kit for civil society* med fem rekommenderade åtgärder: **1)** Att offentliggöra UPR-rekommendationerna och åtagandena **2)** Att planera genomförandet **3)** Att delta i genomförandet genom att ha en dialog med den stat som granskas **4)** Att övervaka genomförandet **5)** Att rapportera om genomförandet.²⁵

Organisationen *Organization internationale de la Francophonie* har publicerat en praktisk

handbok om genomförandet av UPR-rekommendationer och åtaganden. Handboken som huvudsakligen riktar sig till staterna gäller också andra intressenter, inklusive civilsamhällsaktörer, i deras roll som statens samarbetsparter i uppföljning och genomförande. I handboken föreslås att genomförandet verkställs enligt en plan med 10 steg:

1. Samla in relevant information.
2. Gruppera informationen enligt teman.
3. Identifiera förväntade åtgärder och resultat av rekommendationerna.
4. Bestäm åtgärder för genomförandet.
5. Använd enhetligt förhållningssätt för varje sektor.
6. Fördela ansvaret för genomförande på statlig nivå.
7. Identifiera samarbetsparter på nationell nivå för genomförandet.
8. Bestäm en tidsram för genomförandet.
9. Utred behov av kompetensbyggande och tekniskt bistånd och identifiera samarbetsparter på internationell nivå för genomförandet.
10. Utveckla en uppföljnings- och utvärderingsstrategi för genomförandet.²⁶

²⁴ Handböckerna finns på <http://www.ohchr.org/EN/AboutUs/Pages/CivilSociety.aspx>.

²⁵ <http://www.upr-info.org/followup/>

²⁶ <http://www.francophonie.org>

5.5. Ett helhetsmässigt förhållningssätt

Presentationen av uppföljningsprocedurerna och praxis som de olika mekanismerna har utvecklat ges i det här avsnittet separat, eftersom det trots likheterna finns tydliga särdrag hos varje mekanism. Det är ändå viktigt att än en gång betona att uppföljningen är effektivare om den genomförs på ett helhetsmässigt sätt så att de olika människorättsmekanismernas rekommendationer stärker varandra och möjligheterna att verkställa dem är så goda som möjligt. Se även avsnitt 3 i denna handbok.

5.6. Repressalier

Repressalier mot individer eller grupper som försöker samarbeta eller har samarbetat med FN, dess representanter och mekanismer i människorättsfrågor innebär ett brott mot de mänskliga rättigheterna. Repressalier kan också förekomma när civilsamhället försöker samarbeta med FN:s människorättsmekanismer i samband med uppföljningsaktiviteter.

I människorättsrådets resolution 12/2 gavs generalsekreteraren i uppdrag att ge rådet en årlig rapport med en sammanfattning och analys av påstådda repressalier mot personer som samarbetar med FN:s människorättsmekanismer samt med rekommendationer om hur man kan bekämpa hotelser och repressalier.²⁷

Förutom fall som gäller repressalier mot samarbete med rådet, specialprocedurer och fördragsorgan, inklusive deras uppföljningsförfaranden och uppföljningsverksamhet, kan rapporten behandla repressalier som gäller samarbete med OHCHR, dess närvaro på fältet och dess människorättsrådgivare, FN:s landsteam,

människorättsaspekter i fredsbevarande uppdrag osv. Uppföljningsinformation om fall som har funnits i tidigare rapporter är också relevant och välkommen.

Repressalier kan förekomma mot individer som:

- försöker samarbeta eller har samarbetat med FN, dess representanter och dess mekanismer när det gäller mänskliga rättigheter, eller som har gett dem bevismaterial eller information,
- använder eller har använt sig av förfaranden under FN:s beskydd för tryggnad av mänskliga rättigheter och grundläggande friheter och/eller har bistått med juridisk eller annan hjälp i detta avseende,
- lämnar eller har lämnat uppgifter i samband med förfaranden enligt människorättsfördrag och/eller har bistått med juridisk eller annan hjälp i detta avseende,
- är släkt med offer för kränkningar av mänskliga rättigheter eller med någon som har gett juridisk eller annan hjälp till sådana offer.

Om fall som gäller repressalier ges publicitet i generalsekreterarens rapport kan det leda till ökat skydd. Riskerna med publicitet måste dock noggrant övervägas. Därför innehåller rapporten endast sådana fall där de berörda personerna, medvetna om vad det innebär, har gett samtycke till publicering.

Information om repressalier kan lämnas till reprisals@ohchr.org.

²⁷ Rapporterna för åren 2012 och 2011 finns i publikationen A/HRC/21/18 och A/HRC/18/19.

6. Ytterligare information

- OHCHR website: www.ohchr.org
 - OHCHR-redskap för civilsamhället finns på adressen: <http://www.ohchr.org/EN/AboutUs/Pages/CivilSociety.aspx> på FN:s sex officiella språk.
 - The Universal Human Rights Index: <http://uhri.ohchr.org/>
 - International Service for Human Rights and Human Rights Law Centre, Domestic implementation of UN human rights recommendations - A Guide for human rights defenders and advocates, finns på www.ishr.ch
 - UPR-info -organisationens uppföljningsredskap finns på: <http://www.upr-info.org/followup>
 - La Francophonie, Practical Guide on the Universal Periodic Review, 2013, finns på <http://www.francophonie.org>
 - From judgement to justice - Implementing international and regional human rights decisions, 2010, och From rights to remedies: structures and strategies for implementing international human rights decisions, 2013, finns på <http://www.opensocietyfoundations.org>
 - Webbsändningar
 - » UN web TV: <http://webtv.un.org>
 - » Fördragsorgans sessioner: www.treatybodywebcast.org
 - Practitioner Guide on Human Rights in Patient Care: <http://health-rights.org/>
 - Fallstudier om aktiviteter för att följa upp CRC-kommitténs slutsatser: <http://www.childrightsnet.org/NGOGroup/CRC/FollowUp/>
 - Databas som upprätthålls av arbetsgruppen mot godtyckliga frihetsberövanden: <http://www.unwgadatabase.org/un/>
 - Sammanfattning av frågor om religions- eller trosfrihet: <http://www.ohchr.org/EN/Issues/FreedomReligion/Pages/Standards.aspx>
- Somliga icke-statliga organisationer deltar i nära samarbete med vissa människorättsmekanismer. De underlättar och stödjer civilsammansaktörernas medverkan i dessa mekanismer och kan erbjuda råd och stöd. Bland organisationerna finns:
- Centret för medborgar- och politiska rättigheter (The Centre for Civil and Political Rights, CCPR) för ICCPR
 - Organisationen Child Rights Connect för CRC
 - Internationella alliansen för funktionsnedsatta (The International Disability Alliance, IDA) för CRPD
 - Internationella rörelsen mot all slags diskriminering och rasism (The International Movement against All Forms of Discrimination and Racism, IMADR) för CERD
 - Internationellt forum för konventionen om migrerande arbetstagare (The International Platform on the Migrant Workers Convention, IPMWC), för CMV
 - Internationella rådet för rehabilitering av tortyroffer (The International Rehabilitation Council for Victims of Torture, IRCT) för CAT
 - Internationella organisationen för kvinnors rättigheter i Asien och Stillahavsområdet (The International Women's Rights Action Watch, IWAW) för CEDAW
 - UPR-Info för UPR

7. Kontakta oss

OHCHR:s avdelning för civilsamhället kan nås på adressen:
civilsociety@ohchr.org
Telefon: +41(0)22 917 9656

OHCHR:s handbok om mänskliga rättigheter och praktiska guide för civilsamhället kan beställas on-line på arabiska, engelska, franska, kinesiska, ryska och spanska på adressen www.ohchr.org/EN/AboutUs/Pages/CivilSociety.aspx

I e-postinformationssystemet för civilsamhället finns uppdaterad information och råd om alla mandat och mekanismer som gäller mänskliga rättigheter samt information om understöd, bidrag och stipendier och om tidsfrister för ansökningar som gäller dem. Prenumeration kan göras på webbplatsen för civilsamhället eller på <http://goo.gl/O8snt>.

Bemärkelsedagen när byrån för högkommissarien för mänskliga rättigheter fyllde 20 år

”Civilsamhället har utvecklats och vuxit och det finns långt fler aktiva nationella människorättsorganisationer och försvarare av mänskliga rättigheter än för 20 år sedan. Dessa organisationer och individer är livsviktiga för de mänskliga rättigheterna: de driver på förändring och slår larm om missbruk, bristfällig lagstiftning och smygande maktfullkomlighet. Denna praktiska handbok ges ut till OHCHR:s 20-årsjubileum och tillägnas alla dem som inom civilsamhället arbetar för de mänskliga rättigheterna i hela världen.”

Navi Pillay

Förenta nationernas högkommissarie för mänskliga rättigheter
September 2013